

DOI: <https://doi.org/10.36719/2706-6185/50/7-12>

**Elizə İsmayılova**  
Bakı Dövlət Universiteti  
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru  
<https://orcid.org/0009-0004-9542-446X>  
[eliza\\_ismayilova@yahoo.com](mailto:eliza_ismayilova@yahoo.com)

## **Sosial xidmət sahəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyət perspektivləri**

### **Xülasə**

Bu gün vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının istər ölkəmizdə, istərsə də dünyada getdikcə əhəmiyyət kəsb edən və təsir dairəsini genişləndirən funksiyası var. Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, qeyri-hökumət təşkilatları və üçüncü sektor kimi müxtəlif adlarla tanınan, müəyyən bir qrupun sosial problemlərinə diqqət yetirən və həll yollarını inkişaf etdirməyə çalışan bu təşkilatlar hər cəmiyyətin milli və regional problemlərinə uyğun formada fəaliyyət funksiyalarına malikdir. Sosial problemlərə diqqət yetirən və sosial iş və xidməti yerinə yetirən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları sosial rifah dövlətinə nail olmaq üçün çox vacibdir. Eyni zamanda vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ixtisaslaşmış, peşəkar kadrlarla öz məqsədlərinə doğru daha stabil, planlı və dəqiq şəkildə irəliləyə bilir və dövlətin kifayət qədər diqqət göstərmədiyi sahələrə maraq çəkir. Bununla yanaşı, cəmiyyətin sosial problemlərinin həlli ilə bağlı olan ən vacib elementlərdən biri ixtisaslı və peşəkar mütəxəssislərin olmasıdır ki, bu da vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarımız üçün əhəmiyyət qazanmışdır. Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları ixtisaslı işçi qüvvəsinə malik olduqda və onları saxladıqda uzunmüddətli və davamlı təşkilati həyata nail ola bilərlər.

Bununla belə, ölkəmizdə QHT-lərə xidmətləri yerinə yetirən peşəkar müəssisələr kimi deyil, asudə vaxtın keçirildiyi məkan və əlavə qazanc yeri kimi baxıldığından, sosial problemlərin doğru düzgün həlli, təəssüf ki, problem olaraq qalır. QHT-lərin fəaliyyətinə dair aparılan tədqiqatlar sosial işlə sıx bağlıdır. Bu tədqiqat sosial iş və xidmətin yerinə yetirilməsində vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları arasındakı əlaqəni və onların bu sahədə peşəkarlıq vəziyyətini nəzərdən keçirəcəkdir.

**Açar sözlər:** *sosial xidmət, qeyri-hökumət təşkilatı, ixtisaslaşma, planlama, peşəkarlıq*

**Eliza İsmayılova**  
Baku State University  
Doctor of Philosophy in Philosophy  
<https://orcid.org/0009-0004-9542-446X>  
[eliza\\_ismayilova@yahoo.com](mailto:eliza_ismayilova@yahoo.com)

## **Perspectives of the Activities of Non-Governmental Organizations in the Field of Social Services**

### **Abstract**

At present, civil society organizations are assuming a progressively significant function and they are expanding the extent of their influence both in our country and around the world. Variously designated as civil society organizations, non-governmental organizations or the third sector, these entities prioritize the social issues experienced by specific groups, endeavoring to formulate solutions. They execute operational functions in alignment with the national and regional challenges faced by each society. Civil society organizations that concentrate on social welfare and provide essential services and assistance are paramount to the establishment of a social welfare state. Concurrently, Civil Society Organizations will prioritize areas where the state has demonstrated deficiencies in its oversight. These organizations seek to utilize specialized, professional personnel

to achieve their objectives with greater stability, foresight, and precision. Moreover, the necessity of qualified and professional specialists to address societal issues has emerged as a pivotal aspect for our civil society organizations. The ability of civil society organizations to achieve long-term and sustainable organizational life is contingent upon the possession and retention of a qualified workforce.

However, due to the perception of NGOs in our country as mere leisure and income-generating activities rather than professional institutions providing essential services, the effective resolution of pressing social issues remains elusive. The field of NGO activity bears a strong connection to the discipline of social work. The objective of this study is to examine the relationship between civil society organizations and social work and service delivery and to determine their professional status in the aforementioned field.

**Keywords:** *social service, non-governmental organization, specialization, planning, professionalism*

### Giriş

Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması cəmiyyətin bütün sahələrində, o cümlədən sosial xidmətlər çərçivəsində problemlə sahələrin inkişaf etdirilməsi dövlət və qeyri-dövlət təşkilatlarının, eləcə də vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının maraq dairəsində olub. Yüz il bundan əvvələ dayanan sosial xidmət işi xeyriyyəçilik, mərhəmətlik kimi xüsusiyyətlərlə yanaşı bir elm və peşə sahəsi kimi öz inkişaf yolunu tapmışdır. Şübhəsiz ki, bu illər ərzində dünya çox böyük sürətlə dəyişmişdir. Xüsusi-lə son onilliklərdə texnologiyanın sürətli inkişafı insanların sosial həyatında da böyük dəyişikliklərə yol açmışdır. Humanist hərəkətlər dünyanın inkişaf etmiş bir çox ölkəsi tərəfindən demokratikləş-mənin və müasirliyin meyarı kimi, eləcə də *İnsan Haqları Bəyannaməsinin* qəbul olunması insanlara verilən dəyər və baxış bucağını dəyişmiş və hər bir peşə sahəsində insanın dəyərini önə çı-xarmışdır. İnsan və insanlığa xidmət edən ən vacib peşə sahələrindən biri də sosial xidmətdir. Bu sahədə xidmət göstərən təşkilat və qurumlar davamlı olaraq müraciətçilərinə göstərdikləri xidmətə görə inkişaf etməyə, müsbətə doğru dəyişməyə can atmaqdadırlar.

### Tədqiqat

Cəmiyyətin sürətlə dəyişən durumu işsizlik, miqrasiya, yoxsulluq, xəstəlik, cinayət və digər bu-na bənzər problemləri özü ilə artırmış və bu problemlərin həlli yolları üçün sosial xidmət peşəsi mü-asir dövrün ən çox ehtiyac duyulan peşə sahəsinə çevrilmişdir. Bu səbəbdən sosial xidmət peşəsi cə-miyyətdə hər zaman dinamik, çevik və qabaqlayıcı tədbirlərin həyata keçirilməsinə nail olmalıdır. Bu işdə məhdud resurslarla yüksək göstəriciyə nail olmaq, xüsusi bilik və bacarıq tələb edən key-fiyyətlər olmadan əhalinin həssas qruplarına xidmətin təşkilini təmin etmək elə də asan məsələ de-yildir. Kommersiya və gəlir məqsədi olmayan təşkilat və qurumların bu sahədə göstərəcəkləri xid-mətlərin səviyyəsi onların rəhbərlərinin bu sahə ilə bağlı bilik və bacarıqlarına və düşüncələrinə bağlıdır. Bu səbəbdən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarında işləyənlər üçün bilik, bacarıq və dəyər ba-zasına dair nümunələri bir araya gətirən resursun yaradılması olduqca vacib məsələlərdən biri sayı-lır.

Belə qurumların inkişaf etməsi üçün iş sahəsi üzrə praktik istiqamətə yön verən müddət, səfər-bər olunmuş bir qrup, böyük iş gücü, məqsədlərin müəyyənləşdirilməsi, işi yenidən gözdən keçir-mək barədə tədbir almaq və işçilər arasında əlaqə qurmağa ehtiyac duyulur (Champy, 1994; akt. Smergut, 1998, p. 75).

Sosial iş, disiplinli və çoxşaxəli struktura malik xidmət sahəsidir. Bu struktur onun müxtəlif tə-riflərə malik olmasını və bir çox bəşəri dəyərlərə sahib peşə sahələri ilə qarşılıqlı əlaqədə olmasını zəruri edir. Sosial işin ən çox qəbul edilən tərfi Beynəlxalq Sosial İşçilər Federasiyası (IFSW) tərə-findən verilmişdir.

IFSW tərifinə görə, sosial iş peşəsi sosial dəyişikliyi, insan münasibətlərində problemlərin həlli-ni və insanların rifahını artırmaq üçün səlahiyyət və azadlığı təşviq edir. İnsanların ətraf mühitlə qarşılıqlı əlaqəsində insan davranışı və sosial sistem nəzəriyyələrindən, eləcə də sosial iş müdaxilə-lərindən istifadə edir. İnsan hüquqları və ədalət sosial işin əsas prinsipləridir (International Federation of Social Workers [IFSW], 2020).

Bərabərlik və sosial ədalət kimi anlayışlar insan və cəmiyyətə aid olan digər xidmətlərin də əsasını təşkil edir. Burada vurğulanması lazım olan məqam bərabərlik və sosial ədalət anlayışlarının sosial iş peşəsinin tərifini əhatə edən elementlər olması ilə bağlıdır. Cəmiyyətdə sosial işin həyata keçirilməsi mövcud problemlərə sistemli yanaşmanı tələb edir və problemin həllində ilk addım problemin dəqiq müəyyən olunması ilə başlayır. Bunun ardınca mümkün və alternativ həllərin yaradılması, sonra isə bu həllərin qiymətləndirilməsi aparılır.

Keçmişdən bu günə olan qlobal dəyişikliklər vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsini və sosial rifah dövləti konsepsiyasını ön plana çıxarmışdır. Bununla belə, qlobal miqyasda və ayrı-ayrı ölkələrin üzləşdiyi problemlər nəzərə alınmaqla, dövlət tərəfindən sadəcə olaraq sosial rifah dövlətinin təmin edilməsi yetərli deyil. Bu baxımdan üçüncü sektor adlandırılan, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, qeyri-hökumət təşkilatları (QHT) və fondlar kimi müxtəlif adlarla tanınan strukturlar yaranmışdır. Dövlətin qeyri-adekvat olduğu vəziyyətlərdə vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları təşəbbüs və fəaliyyət göstərə bilər. Bu fəaliyyətlər vasitəsilə dövlət tərəfindən sosial həyat üçün göstərilən xidmətlərə alternativ xidmətlər təklif edilir.

“QHT-lər ideyaları inkişaf etdirmək, innovasiyalar etmək, yaratmaq, status-kvoya meydan oxumaq, qlobal və yerli şəbəkələr yaratmaq və sosial transformasiyaya nail olmaq potensialına malikdir” (Gemmil & Bamidele-Izu, 2002, p. 3). Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının çevik strukturu sosial iş sahəsi üçün daha geniş imkanlar təqdim edir, müxtəlif risk qruplarının ehtiyaclarının ödənilməsinə və onların hüquqlarının müdafiəsinə kömək edir.

“QHT-lər vətəndaş cəmiyyətinin möhkəmləndirilməsində və qorunmasında, ideya və dəyərlərin yaradılmasında və yayılmasında, demokratik proseslərə töhfə verməkdə, əməkdaşlıq və etimadın yaradılmasında öz rolu ilə cəmiyyəti səfərbər etmək, dövlət elitasına və özəl sektora bərabər gəlir bölgüsünə təzyiq etmək mexanizmi ola bilər” (Talas, 2011). Ona görə də vətəndaş cəmiyyəti ilə sosial xidmətlər arasında əlaqə gücləndirilməlidir. Sosial xidmətlər və vətəndaş cəmiyyəti arasında bu əlaqəni gücləndirmək üçün əsas məqsədlər – cəmiyyətə xeyriyyəçilik deyil, xidmət mədəniyyətinin aşılınması, ixtisaslı vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının fəaliyyətinə dəstək, sosial işə müdaxilə üçün uyğun vətəndaş cəmiyyəti təcrübələrinin artırılması və vətəndaşların öz hüquq və vəzifələri barədə məlumatlılığının artırılmasıdır.

Azərbaycan Respublikasının 13 iyun 2000-ci il tarixli № 894-IQ sayılı *Qeyri-hökumət təşkilatları (ictimai birliklər və fondlar) haqqında qanunu* ilə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafı, formalaşması, əməkdaşlıq istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsi və ictimai nəzarətdə QHT-lərin rolunun artırılması nəzərdə tutulmuşdur (Azərbaycan Respublikasının QHT haqqında qanunu, 2000). Bu qanun qəbul olunduqdan sonra qeyri-hökumət təşkilatları dövlət orqanları tərəfindən sosial sahədə çoxsaylı dövlət proqramlarının, layihələrinin hazırlanmasına, müzakirəsinə və icrasına cəlb edilmişdir.

“Vətəndaş cəmiyyəti institutları dövlət orqanları tərəfindən 1998–2009-cu illərdə QHT-lər 13 dövlət proqramında 17 istiqamət üzrə 40 tədbirin həyata keçirilməsində tərəfdaş kimi iştirak ediblər. QHT-lər *Avropa Sosial Xartiyasında nəzərdə tutulmuş normaların tətbiqi üzrə Dövlət Proqramı*; *Azərbaycan ədliyyəsinin inkişafına dair 2009–2013-cü illər üçün Dövlət Proqramı*; *Azərbaycan Gəncliyi Dövlət Proqramı*; *Azərbaycan kinosunun 2008–2018-ci illər üzrə inkişafına dair Dövlət Proqramı*; *Azərbaycan Respublikasında demografiya və əhali sakinliyinin inkişafı sahəsində Dövlət Proqramı*; *Azərbaycan Respublikasında dövlət uşaq müəssisələrindən uşaqların ailələrə verilməsi (De-institusionalizasiya) və alternativ qayğı Dövlət Proqramı (2006–2015-ci illər)*; *Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorların qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizə üzrə Proqram*; *Qaçqınların və məcburi köçkünlərin problemlərinin həlli üzrə Dövlət Proqramı*; *Xüsusi istedadla malik olan uşaqların (gənclərin) yaradıcılıq potensialının inkişafı üzrə Dövlət Proqramı*; *Şəkərli diabet üzrə Dövlət Proqramı*; *2008–2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı* və s. dövlət proqramlarının həyata keçirilməsində iştirak ediblər” (Ə. Məcid, 2016).

Göründüyü kimi, əhalinin sosial həyatında və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının inkişafında, formalaşmasında, əməkdaşlıq istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsində dövlətin və onun qanunlarının rolu mühümdür. Bununla da sosial xidmət tətbiqlərində sosial dövlətin tələb etdiyi bir siyasət

həyata keçirilərkən, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları da qərarvermə proseslərində iştirak edir və sosial gözləntilərə uyğun siyasətlər həyata keçirirlər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 27 iyul 2007-ci il tarixli sərəncamı ilə *Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyası* qəbul edilmişdir (Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi Konsepsiyası, 2007). Bu konsepsiyanın qəbul olunmasını, cəmiyyət resurslarından lazımı formada istifadə edə bilməyən əhali kateqoriyasına QHT-lər tərəfindən çevik dəstəyin göstərilməsi kimi qiymətləndirmək olar.

Artan problemlər dövlətin hər bir sahəyə müdaxiləsini çətinləşdirdiyindən və problemlərin həlli ni ləngitdiyindən, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının vətəndaşların hüquqlarının müdafiəsində mühüm rol oynaması zəruri hala çevrilmişdir. “İdarəetmə konsepsiyası dövlət və cəmiyyət münasibətlərini yenidən təşkil etməklə yanaşı, həm də vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının siyasi proseslərdə iştirakının artmasına və fəaliyyət dairəsinin genişlənməsinə səbəb olmuşdur” (Ateş & Nohutçu, 2006, s. 245–276).

Vətəndaş cəmiyyəti institutlarının normal fəaliyyətini təmin etməyə yardım etmək, dövlətlə QHT-lərin əməkdaşlığını genişləndirmək, ictimai nəzarətdə QHT-lərin rolunu artırmaq inkişaf etmiş ölkələrin əsas prioritet istiqamətlərindəndir. Məhz bu məqsədlə ölkəmizdə əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması siyasətini həyata keçirməkdə vətəndaş cəmiyyəti institutları üçün hər il dövlət təşkilatları tərəfindən kiçik, orta və böyük qrant layihələri və digər sosial proqramları nəzərdə tutan podratçı iş təklifləri elan olunur.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 19 aprel tarixli Fərmanı ilə Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi yenidən yaradılmış və onun daxilində idarəetmə orqanı olan Müşahidə Şurası fəaliyyət göstərir. Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin 2025-ci il üzrə böyük, orta və kiçik qrant müsabiqələrinin qalibləri sırasında “Şəhid ailələri və müharibə iştirakçıları ilə iş” sahəsi üzrə 43, “Sağlam və təhlükəsiz həyat tərzinin təbliği” ilə bağlı 35, “Erkən nikah, məişət zorakılığı, insan alverinə qarşı mübarizə və həssas qruplarla iş” üzrə 75 və “Milli, ictimai və beynəlxalq əhəmiyyətli digər təşəbbüslər (sərbəst mövzu)” sahəsi üzrə isə 11 qeyri-hökumət təşkilatına əhalinin həssas və problemləli qrupları ilə sosial çalışmalarına çevik həll məqsədilə külli miqdarda vəsait ayrılmışdır. Bu qrant layihələri çərçivəsində qalib olan 407 QHT-dən sosial sahə üzrə problemlərin həlli məqsədilə 164 qeyri-hökumət təşkilatı olmuşdur (Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi).

Göründüyü kimi, əhalinin sağlamlığı və təhlükəsizliyi proqramları üzrə 43, erkən nikah, məişət zorakılığı, insan alverinə qarşı mübarizəyə dair isə 75 təşkilata vəsaitin ayrılması onu göstərir ki, cəmiyyətin bu sahələrində çoxsaylı problemlər vardır və bununla bağlı ciddi şəkildə keyfiyyətli xidmətlərin həyata keçirilməsinə ehtiyac duyulur. Cəmiyyətin bu qəbildən olan ehtiyaclarının ödənilməsi üçün sosial xidmət sahəsində xüsusi bilik və bacarıqlara malik, təcrübəli mütəxəssis bəzalı vətəndaş cəmiyyəti institutları olmalıdır.

Ölkəmizdə əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması siyasətini həyata keçirən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində fəaliyyət göstərən Sosial Xidmət Agentliyi tərəfindən 2024-cü ildə 25 adda sosial sahə istiqaməti üzrə qrant müsabiqəsində 100-ə yaxın qeyri-hökumət təşkilatı qalib olmuşdur. İstər Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi, istərsə də Sosial Xidmət Agentliyi tərəfindən elan olunan sosial layihələrin həyata keçirilməsində sosial sahələr üzrə fəaliyyət göstərən vətəndaş cəmiyyəti institutlarının sistemli şəkildə ixtisaslaşmasına zərurət yaranmışdır.

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının dövlətin sosial siyasətinin hazırlanması və tətbiqində iştirakı prosesinə bir neçə amili göstərmək olar. Bunlara ölkəmizin müstəqilliyinin bərpası və bu sahədə cəmiyyətin demokratikləşmə prosesində iştirakçılıq hüququnun qazanması, idarəetmənin və beynəlxalq aktorların təsirləri daxildir.

“Avropada sosial tədqiqatçıları P. Bresford, D. Green, R. Lister və K. Vudardın nəzərinə görə sosial siyasət, sosial xidmət işçiləri ilə müraciətçilər arasında yaşadıkları və çalışdıkları ortaq bir meydanı formalaşdırır. Əgər əhalinin iş, gəlir, təhsil və sağlamlıq ehtiyacları səlahiyyətli qurumlar

tərəfindən ödənilməzsə, fərdin bu ehtiyaclarının ödənilməsi üçün son müraciət qapısı sosial xidmət və yardım mərkəzləri olacağını düşünürlər” (İsmayilova, 2022).

Lakin zaman keçdikcə ölkədə əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılmasına səbəb olan iqtisadi artım və siyasi inkişaf QHT-lərin fəaliyyətində ötən əsrin 90-cı illərində yaranmış vəziyyətə görə xeyriyyəçilik və könüllülük kimi funksiyalarına uyğun şəkildə davam etdirilə bilməz. Sosial problemləli əhali kateqoriyasına müasir dövrün sosial dəstək istiqamətləri və yanaşma metodları tətbiq olunmalıdır.

Bu istiqamətdə işin aparılmasına isə dövlət qurumları tərəfindən əhalinin həssas qruplarına göstərilən yardım və dəstək proqramlarını həyata keçirən QHT-lərə, onların rəhbər və iştirakçılarna yeni yanaşma tələblərinin qoyulması görülcək işin daha səmərəli aparılmasına təkan verə bilər. Belə ki, ölkəmizdəki QHT-lərin sosial layihələrdəki iştirak vəziyyəti araşdırmada aşağıda qeyd olunanlarla yeni yanaşmanı özündə əks etdirə bilər:

- Qeyri-hökumət təşkilatlarının öz tarixi prosesi, hüquqi öhdəlikləri, biznes prosesləri və maraqlı tərəflərlə bağlı meyarları,
- Ətraf mühitin təhlili ilə bağlı meyarlar çərçivəsində və problemləli sahənin (ortaq müraciətçilərin) istək və arzularına uyğun planlaşmanın tətbiqi.

Nəzərə alınaraq sosial layihə və proqramlarda onların iştirakı və göstərəcəkləri xidmətləri dəyərləndirmək olar.

“Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları siyasi hakimiyyətdən müstəqilliyi ifadə edir. Bu kontekstdə bu təşkilatların qadağalara məruz qalmaması və ya dövlət tərəfindən istiqamətləndirilməməsi vacibdir. QHT-lərə müvafiq qanunlar və ya onların üzvlərinin institusional nəzarət üçün səlahiyyət verdiyi şuralar nəzarət edir” (Kurt & Yunus Taş, 2015). Bu səbəbdən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarına nəzarət edən Şura və Agentliklə sosial proqramların həyata keçirilməsində maraqlı olan dövlət qurumları arasında anlaşma əsasında QHT-lərin fəaliyyət funksiyalarına uyğun olaraq təşkilatın lider və icraçılarının ixtisaslaşmalarına ehtiyac vardır.

Müasir dövrün sosial xidmət proqramlarının həyata keçirilməsi məqsədilə QHT-lərdə insan resurslarının idarə edilməsi olduqca vacib məsələlərdən biridir. İnsan resursları iş dünyasında ən qiymətli resurs və menecerlər üçün ən çox müraciət edilən məsələlərdən biri hesab edilir.

“Beynəlxalq insan resursları konsaltinq firması *Hay Group* məqaləsində qeyd etdiyi kimi, 1970-ci illərdə *Harvard Business Review* jurnalının nömrələri daha çox strategiya, siyasət və bəzən texnologiyaya diqqət yetirdiyi halda, bu gün onlar liderlik və istedadla daha çox diqqət yetirirlər. Bunlar həm də ən çox oxunan məqalə mövzularıdır” (Cavdar, 2006, s. 26).

Kommersiya təşkilatlarından fərqli olaraq, QHT-lərin sosial proqram və layihələrin həyata keçirilməsində xidmətin yerinə yetirilməsi, fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, təlim və motivasiya kimi sahələrdə, xüsusilə həssas qruplarla aparılan sosial işdə onların peşəkarlığı mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Layihə əsasında işləyən və bu layihələrin həyata keçirilməsinə həsr olunmuş komandaların olması, peşəkar QHT menecerlərinin könüllülər təlimində təcrübəsi və sosial xidmət işçi bacarığı sosial iş sahəsində effektiv nəticə üçün ən yaxşı göstəricilər kimi dəyərləndirilə bilər.

## Nəticə

Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları sosial iş peşəsi kimi geniş sosial problemləri həll edir. Hər iki sahə cəmiyyəti və qərar qəbul edənləri bu problemlərdən xəbərdar etməklə sosial ədalətə nail olmağı hədəfləyir. Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları öz təbiətlərinə görə liberal yanaşmaya malikdirlər. Bu yanaşmanın gətirdiyi üstünlüklər sayəsində vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları dövlətlər üçün sosial siyasətin hazırlanmasında əhəmiyyətli gücə malikdir.

Fərdlərin və qrupların təşkilatlanması ilə formalaşan vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının səmərəliliyini artırmaq üçün ölkədə iştirakçı demokratiya yanaşması üstünlük təşkil etməlidir. Beləliklə, QHT-lərin sosial funksiyaları, siyasi rolları və yeni gözləntiləri onları yeni dünya düzəninə mühüm aktorları sırasına daxil edir. Müasir dövrün sosial-siyasi prosesləri milli və regional QHT-lərə yeni sahələr və funksiyalar gətirməkdədir.

Müvafiq olaraq indi QHT-ləri maliyyə kapitalı və əmtəə bazarları, yeni texnologiyaların inkişafı, istehlak və media mədəniyyəti, ətraf mühit problemləri və əhalinin hərəkəti kimi mühüm sektorlarda qərar qəbul etmə rollarında və sosial layihələrin yerinə yetirilməsində görmək mümkündür. Tədqiqatçı araşdırmaları, elmi yazılar və QHT-lər üzrə hüquqi infrastrukturun inkişafı vətəndaş cəmiyyətini daha davamlı və hamı tərəfindən tanınan konsepsiyaya çevirə bilər.

Bununla belə, QHT-lərin üzləşdiyi ən fundamental problemlərdən biri onların dövlətlər tərəfindən yaradılması və ya birbaşa və dolayısı ilə sponsorluq edilməsidir. QHT əməkdaşlarının heç də hamısı könüllü işləmirlər, xüsusilə dövlət qurumları tərəfindən əhalinin həssas sosial qrupları ilə bağlı layihələri həyata keçirənlər maaşlı işçilərdir. Nəticə etibarilə, ölkədə sosial layihələrin həyata keçirilməsində bir çox QHT-nin faktiki olaraq adekvat, təsnif edilmiş və yenilənmiş məlumat yaddaşının olmaması, onların ixtisaslaşmasına və yeni sosial yanaşmalar tələb edən modellərlə işləmək bacarıqlarına malik olmalarına ehtiyac duyulur.

### Ədəbiyyat

1. Ateş, H., & Nohutçu, A. (2006). Dövlət xidmətlərinin göstərilməsində könüllü təşkilatlar və dövlət. *Səlcuq Universiteti Sosial və İqtisadi Araşdırmalar Jurnalı*, 245–276.
2. Azərbaycan Respublikasının QHT haqqında qanunu. (2000). *Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Portalı*. <https://e-qanun.az/framework/511>
3. Azərbaycan Respublikasının qeyri-hökumət təşkilatlarına dövlət dəstəyi konsepsiyası. (2007, iyul 27). Bakı şəhəri, № 2288. *Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Portalı*. <https://e-qanun.az/framework/13653>
4. Azərbaycan Respublikasının Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyi. (2025). *Qrant müsabiqələri hesabatı*. <https://qht.az/Uploads/3cc9acc572704b868bf113e16d2f5933732025267197.pdf>
5. Çavdar, N. (2006, Sentyabr). What the hell is human resources. *Business Week Türkiye Magazine*.
6. İsmayılova, E. (2022). *Fərdlər, qruplar və ailələrlə sosial iş* [Dərs vəsaiti].
7. Əhməd, M. (2016, Noyabr 18). Ekspress, 10. <https://anl.az/down/meqale/express/2016/noyabr/515054.htm>
8. Gemmill, B., & Bamidele-Izu, A. (2002). *The role of NGOs and civil society in global environmental governance*. World Agroforestry Centre.
9. Peter, S. (1998). Quality management for non-profit organization. *Administration in Social Work*, 22(3).
10. Kurt, S., & Yunus Taş, H. (2015). Vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarında peşəkar və könüllü əmək münasibətləri: Təhdidlər və imkanlar. *HAK-İŞ Beynəlxalq Əmək və Cəmiyyət Jurnalı*, 4(8).
11. Sosial İşçilərin Beynəlxalq Federasiyası. (2020). Sosial iş nədir? *International Federation of Social Workers (IFSW)*. <http://ifsw.org>
12. Talas, M. (2011). Civil society organizations and Turkey perspective. *TÜBAR*, XXIX, 387–401.

Daxil oldu: 09.05.2025

Qəbul edildi: 06.08.2025